

REGLUGERÐ

fyrir Austur-Húnavatnssýslu um fjallskil og fleira.

I. KAFLI

Um stjórn fjallskilamála.

1. gr.

Samkvæmt lögum nr. 42 12. maí 1969, um afréttarmálefni, fjallskil o. fl., hefur sýslunefndin yfirstjórn allra fjallskilamála, en hreppsnefndir eða fjallskilastjórnir, kosnar af hreppsnefndum innan viðkomandi upprekstrarfélaga, annast alla stjórn og framkvæmd á þeim hver á sínu svæði. Þó mega ákvarðanir þessara aðila aldrei brjóta í bága við ákvæði þessarar reglugerðar, og skal sýslunefnd og hreppsnefndir gæta þess, að farið sé í öllum atriðum eftir ákvæðum hennar.

2. gr.

Þessi eru upprekstarfélög í Austur-Húnavatnssýslu:

1. Upprekstrarfélag Skagahrepps.
2. Upprekstrarfélag Höfðahrepps.
3. Upprekstrarfélag Vindhælis- og Engihlíðahrepps.
4. Upprekstrarfélag Bólstaðarhlíðahrepps.
5. Upprekstrarfélag Auðkúluheiðar.
6. Upprekstrarfélag Ás- og Sveinsstaðahreppa.

Hvert upprekstrarfélag sér um leitir og önnur fjallskil innan sinna takmarka. Samningar milli hreppa eða upprekstrarfélaga skulu í fullu gildi, þó þeir fari að einhverju leyti í bága við þessa skipan, enda hafi þeir verið samþykktir af sýslunefndinni. Slíkum samningum má ekki breyta nema með samþykki sýslunefndar. Allir slíkir samningar skulu skráðir í sérstaka bók, er oddviti sýslunefndar geymir og sér um færslu á.

II. KAFLI

um smölun og fjárgeymslu á vorum.

3. gr.

Allir þeir, sem jörð hafa til ábúðar, eru skyldir að smala heimalönd sín á vorum eftir því, sem hreppsnefnd ákveður. Þar sem heimalönd eru víðáttumikil hálsa- og fjallalönd, er búast má við að margir eigi fjárvon á, mega hreppsnefndir skipa fyrir um, að nágrannar og aðrir, sem þar eigi fjárvon, hjálpi til við smölunina eftir því, sem hreppsnefnd þykir sanngjarnt vera, og má jafna slíkum kostnaði niður með fjallskilum.

Hreppsnefndir skulu hafa vald til að láta fara fram göngur á afrétti, ef þörf gerist. Skulu hreppsnefndir sjá um að fé sé rúið og lömb mörkuð, sbr. 5. gr., ef það er ekki hirt, þá leit er lokið.

Heimilt er hreppsnefnd að ákveða gjald fyrir rúningu á kind, er nemi þriðjungi af andvirði vinnustundar á því verði, sem hún er metin sem gjaldstofn til sýslu-vegasjóðsgjaldsins, enda séu lömb mörkuð. Skulu eigendur greiða þennan kostnað, og er heimilt að selja ullina til greiðslu hans. Fjallskilastjórar, þar sem eigendur eiga heima, geta þó ákveðið að greiða slíkan kostnað af sjóði hlutaðeigandi upp-
rekstrarfélags.

4. gr.

Verði einhver ber að því að smala illa eða alls ekki heimaland sitt ákveðinn smölunardag, hefur fjallskilastjórn vald til að setja umsjónarmann við smölun hans eða láta framkvæma hana, hvort tveggja á hans kostnað.

5. gr.

Það sauðfé, sem sloppið hefur úr löndum eigenda, eða kemur fyrir svo fjarri eigendum, þegar rúning fer fram eða er afstaðin, að það getur ekki komið til skila í bæjarrekstrum, er finnandi skyldur að hirða, ef unnt er. Skal hann rýja fé og marka ómörkuð lömb í votta viðurvist, er hægt er. Geri hann eiganda skil á ullinni og grein fyrir marki, kyni og öðrum einkennum á hverri kind, sem hann rýfir eða markar. Fyrir ómak sitt ber finnanda borgun, samkvæmt 3. gr.

III. KAFLI

Um rekstur á afrétt.

6. gr.

Mönnum er skylt að reka sauðfé og stóðhross á afrétt, nema um afgirt heimalönd sé að ræða. Þó má aldrei reka á afrétt fyrr en 4 vikur eru af sumri, nema með leyfi hreppsnefndar. Heimilt skal sveitarstjórn að takmarka eða banna upprekstur hrossa á minni eða stærri afréttarsvæði, enda sé það sameiginlegt álit fjallskilanefndar og gróðurverndarráðs að um ofbeitt sé að ræða á afréttinni. Sé ágreiningur um þetta innan sveitarstjórnar ræður afl atkvæða á almennum sveitarfundi.

Reka skal á miðjan afrétt, nema fjallskilastjórn hafi ákveðið annað. Séu víðlend heimalönd notuð til upprekstrar, skal reka þangað, sem húsmali sízt gengur, enda komi leyfi landeiganda til.

Þannig skal reka í gegnum heimalönd manna að sem minnstur bagi verði að og er fjallskilastjórn heimilt að ákveða hvaða leiðir skuli reka á afrétt. Aldrei má án leyfis eiganda reka annarra manna fénað á afrétt, nema víst sé, að á afrétti eigi að vera. Nú eru stóðhross ekki rekin á afrétt eftir skipun hreppsnefndar eða fjallskilastjórnar, skal þá láta reka þau á kostnað eiganda.

7. gr.

Upprekstrarrétt eiga þeir einir, sem hafa afnot af jörð eða jarðarluta innan takmarka upprekstrarfélagsins. Þessi réttur er óframseljanlegur og er öllum óheimilt að taka til upprekstrar fé eða hross af öðrum nema með fullu samþykki fjallskilastjórnar, sem tekur þá fullt hagagjald, sem sýslunefnd ákveður hverju sinni. Þó hafa ábúendur upprekstrarrétt fyrir fjallskilaskyldan fénað heimilismanna sinna.

8. gr.

Heimilt er landráðanda, sem verður fyrir ágangi afréttarpenings að sumrinu, eða peningi, sem á að vera í girtum heimahöfum, að gera umkvörtun um það til hlutaðeigandi fjallskilastjórnar. Skal hún þá láta reka fénaðinn á afrétt.

Hafi hún ekki látið framkvæma rekstur þennan innan tveggja sólarhringa, hefur sá, sem fyrir áganginum verður, heimild til að reka fénaðinn á afrétt. Kostnaður við þessa rekstra greiðist að $\frac{1}{4}$ af landráðanda, en $\frac{3}{4}$ skulu teljast með sameiginlegum fjallskilakostnaði upprekstrarfélagsins. Láti ágangsholi framkvæmda reksturinn, ákveður hreppsnefnd greiðslu fyrir hann. Þó getur ágangsholi skotið ágreiningi um þetta atriði til sýslunefndar til úrskurðar. Enginn má reka fénað þann, sem úr afrétt gengur, til sveitar eða nágretta.

9. gr.

Eigi má ónáða fénað á afrétti og eigi heldur nema með leyfi hreppsnefndar taka þaðan fé eða hross, nema málnytupeningur sé, tamin hross eða söluhross.

IV. KAFLI

Um fjallskil.

10. gr.

Fjallskilaskyldur er hver fjáreigandi og hver, sem á stóðhross. Skal hver leggja til fjallskil á þann hátt, sem hreppsnefnd ákveður. Fjallskilastjórn metur allan fjallskilakostnað upprekstrarfélagsins til peningaverðs og jafnar honum á alla sauðfjár- og hrossaeigendur upprekstrarfélagsins. Skal þá jafnt gjald lagt á hvert stóðhross og 3—6 kindur. Gjaldhlutfalli þessu má ekki breyta nema með samþykki sýslunefndar. Skyldur er hver húsbóndi að inna af hendi fjallskil fyrir heimamenn sína og aðra, er eiga hjá honum fjallskilaskyldan fénað, gegn endurgjaldi frá fénaðareiganda. Fjallskilastjórn leggi búnaðarskýslur eða skattframtal til grundvallar niðurfjöfnun fjallskila, þó með leiðréttingum vegna vanhalda og eigendaskipta, sem horízt hafa eigi síðar en 15. júlí.

11. gr.

Skyldur er hver maður að gera fjallskil í þeim hreppi, sem hann á heimili í. Skal maður greiða full fjallskil í þeim hreppi, sem fénaði er framfleytt í árlangt, þó hann eigi þar ekki lögheimili, enda er maðurinn þá ekki fjallskilaskyldur af þeim fénaði, þar sem hann á lögheimili.

Nú notar einhver til uppreksturs annan afrétt eða heimaland en þar, sem honum ber upprekstur, skal hann þá gera þar fjallskil að hálfu, móts við fjallskil annarra í því upprekstrarfélagi. Auk þess skal hann eftir sömu reglu vera fjallskilaskyldur í því upprekstrarfélagi, þar sem hann er búsettur. Ef eitthvert upprekstrarfélag eða einhver maður á og notar afréttarland, sem öðru upprekstrarfélagi ber að leita, skal það eða hann gera þar full fjallskil eftir fénaðarfjölda þeim, er rekinn er á afréttarlandið samkvæmt sömu reglum og fénaðareigendur upprekstrarfélags þess, er leita ber. Þó hafa hlutaðeigandi upprekstrarfélög heimild til að gera um þetta sérstaka samninga. Sá, sem notar land utan upprekstrarfélags síns, skal hafa tilkynnt það hreppsnefnd í þeim hreppi, sem hann á heima í, áður en 12 vikur eru af sumri. Í tilkynningu þessari sé fénaður greinilega sundurliðaður.

12. gr.

Þar, sem tveir eða fleiri hreppar nota sama afrétt, skulu hlutaðeigandi hreppsnefndir eða fjallskilastjórn eiga fund með sér eigi síðar en í 17. viku sumars til að semja um, hvernig fjallgöngum skuli haga. Oddviti í þeim hreppi, þar sem skilarétt stendur, kveður til þessa fundar. Skal þá hver hreppsnefnd leggja fram skýrslu um tölu fjár og stóðhrossa í hreppnum að vorinu, staðfesta af hreppstjóra, og fer eftir því hvernig fjallskilin skiptast milli hreppa.

13. gr.

Nú eiga nokkrir fénaðareigendur að gera fjallskil í öðrum hreppi en þeim, er þeir eru búsettir í, skal þá hreppstjóri, þar sem þeir eru búsettir, senda hreppsnefnd, sem hlut á að máli, skýrslu um fénaðareign manna eftir búnaðarskýrslum eða skattframtali, áður en 14 vikur eru af sumri.

14. gr.

Fjallgöngur skulu tvennar, eða þrennar haust hvert. Og auk þess flugleit, þar sem hún á við. Skal þá smala til réttar viðlond heimalönd, er afréttarfénaður gengur í að jafnaði. Þriðju göngum skal lokið fyrir fjárskiladag. Fjallskilastjórnnum er heimilt að láta fara fram eftirleitir á afréttarlönd og fjallönd.

15. gr.

Allri skylduvinnu og öðrum kostnaði við fjallskil skal hreppsnefnd (fjallskilastjórn) jafna niður á fénaðareigendur í tæka tíð. Aðfinningar við niðurfjöfnunina skal bera fram skriflega fyrir oddvita hreppsnefndar fyrir 20. október. Náist ekki samkomulag, getur aðili skotið máli sínu til sýslunefndar.

Upprekstrarfélögin skulu hafa sérstakan fjallskilasjóð og renni í hann allar tekjur og úr honum greiðast öll gjöld, sem af fjallskilum stafa, og lög ákveða. Reikningar sjóðanna skulu fylgja sveitarsjóðsreikningum til endurskoðunar og úrskurðar.

16. gr.

Fjallskilastjórn eða þar til kjörinn maður, er nefnist fjallskilastjóri, kveður hreppsþúa með gangnaboði til fjallskila nægum tíma áður en fjallgöngur byrja. Í gangnaboðinu skal nákvæmlega taka það fram, er hverjum ber að leggja til fjallskila það haust. Ef einhver vanrækir að gera fjallskil, sem honum ber, skal hann borga þau eins og kostar að inna þau af hendi. Auk þess varðar slíkt sektum, sem hækka, ef brotin eru ítrekuð.

17. gr.

Fjallskilastjórnir skulu skipa einn duglegan gangnastjóra fyrir hvern gangnaflokk. Gangnastjórinn skal skipa fyrir um tilhögun gangna og hafa alla stjórn á þeim. Skal hann sjá um að fjársöfnin séu rekin með reglu til réttar og kveðja menn til að gæta safnsins þar til fénaður er kominn í nátthaga eða vökumenn hafa tekið við honum. Hver gangnamaður er skyldur að hlýða gagnastjóra sínum. Öll óhlýðni við skipunum hans varða sektum. Gangnastjóra skal greiða sanngjarna þóknun fyrir gangnastjórnina.

18. gr.

Gangnastjóri skal sjá um, að áminna gangnamenn um, að fara svo vel sem unnt er með fé og hross í göngunum. Ef kindur koma fyrir, sem ekki verður komið lifandi til rétta, skal slátra þeim og taka úr þeim innyfli, en flytja þær að öðru leyti til réttar. Ef hross einhverra orsaka vegna ekki geta gengið til réttar eða ef hross drepst í göngunum, þá skal fjallskilastjórn tilkynnt það, þegar komið er til byggða. Lætur hún þá sækja það og flytja til réttar. Sama ákvæði gildir um kindur, er farast í göngum og gangnamenn geta ekki flutt til réttar.

19. gr.

Nú hafa fjáreigendur ráð á fleiri mönnum, hefur þá hreppsnefnd eða fjallskilastjórn vald til að kveðja til gangna þann sem hæfastur er, svo og til hvers annars starfa, er þarf til góðra fjallskila. Ef einhver sendir mann í göngur, sem sannað er með vottorðum tveggja manna, að reynt hafi óhæfur eða ófullnægjandi gangnamaður, þá er hann skyldur að borga gangnaskilin að nokkru eða öllu leyti. — Sama gildir um önnur fjallskil.

20. gr.

Ef fjáreigandi hefur engan færan mann til fjallskila og getur eigi útvegað hann, skal hann tilkynna það hreppsnefnd skriflega eða fjallskilastjóra 6 dögum áður en skilin eiga að vinnast, en þessir aðilar útvega mann eða annað, sem vantar, svo sem hesta eða fæði, og borgar þá fjáreigandi sektarlaust allan þann kostnað, sem af fjallskilunum leiðir, án tillits til mats á þeim.

21. gr.

Fjallskilastjórnir skulu sjá um að koma upp hentugum skýlum fyrir gagnamenn á afréttum, þar sem þess er þörf og skal kostnaður sá, er leiðir af þessu, greiddast af fjallskilasjóðum.

V. KAFLI**Um hreinsun heimalanda á haustum.****22. gr.**

Hver búandi eða landráðandi er skyldur að hreinsa land sitt á haustum svo oft sem hreppsnefnd fyrirskipar, þótt hann eigi þar ekki fjárvon sjálfur og gilda um það fyrirmæli 3. greinar.

23. gr.

Fjallskilastjórn skal skipa fyrir um reglulegar smalanir heimalanda jafnframt hverjum fjallgöngum. Þar sem víðlend heimalönd liggja að afrétti, skulu smalanir þessar fara fram undir umsjón manns, sem hún skipar, með samlögum búenda eftir því, sem bezt hagar á hverjum stað og með samtökum við næstu sveitir þar sem það á við. Allan óskilafénað, sem kemur fyrir, skal fara með samkvæmt ákvæðum fjallskilastjórnar.

24. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að eftir réttir á haustin séu öll heimalönd rækilega smöluð, svo oft er hún telur nauðsynlegt og að fénu verði komið áfram eftir þeim leiðum, er hún ákveður, að öðru leyti eru menn skyldir til að láta fé ganga í bæjarrekstrum eftir því sem hreppsnefnd ákveður.

25. gr.

Ef enginn rekstrarfær maður er heima eða aðrar ástæður hamla, er komið er með fjárhóp að bæ, skal skilja úr fé það, er eftir á að vera, en halda áfram með fjárhópin til næsta bæjar eða lengra, ef þar er eins ástatt, en skylt er þeim, sem við fjárrekstri eða fjárhóp skyldi taka að greiða þóknun og flutningskostnað. Ef ágreiningur verður sker hreppsnefnd úr.

VI. KAFLI

Um réttun sauðfjár og hrossa.

26. gr.

Skilaréttir eru:

1. Hofsrétt.
2. Spákonufellsrétt.
3. Skrapatungurétt.
4. Hlíðarrétt.
5. Stafnsrétt.
6. Auðkúlurétt.
7. Vatnsdalsrétt.

Aukaréttir eru:

1. Tjarnarrétt.
2. Vindhælisrétt.
3. Kirkjuskarðsrétt.
4. Beinakeldurétt.
5. Hagarétt.
6. Þórormstungurétt.

Jafnframt fjallgöngum og leitum skulu aðalréttardagar vera sem hér er ákveðið: Í upprekstrarfélögum Skaga-, Höfða-, Engihlíðar- og Vindhælishrepps sé fyrri rétt sunnudag og mánudag í 22. viku sumars. Síðari rétt sé þar sunnudag í 23. viku sumars.

Hlíðarrétt sunnudag í 22. viku sumars.

Hlíðarrétt síðari miðvikudag í 23. viku sumars.

Í Stafnsrétt skulu hross réttuð miðvikudag í 22. viku sumars.

Fyrri Stafsrétt sé fimmtudag í 22. viku sumars.

Síðari Stafnsrétt miðvikudag í 23. viku sumars.

Fyrstu fjárréttir í Auðkúlu- og Vatnsdalsréttum sé laugardag í 22. viku sumars.

Stóð sé réttað í sömu réttum 1. október. Heimilt er einnig að hafa síðari fjárrétt sama dag. Ella skal síðari fjárréttardagur vera þar 4. október. Heimilt er fjallskilastjórnnum að ákveða smalanir á tilteknum svæðum fyrir venjulegar leitir ef þurfa þykir og rétta það fé í viðkomandi réttum. Úr slíkum réttum skal úrtíningi komið í góðan haga til næstu réttar. Á afréttum vestan Blöndu skulu þriðju göngur fara fram samtímis og vera lokið 10. október. Heimilt er að nota flugvélar sem hjálpar-tæki.

Austan Blöndu skal fjárskiladagurinn vera fyrsti þriðjudagur eftir 10. október. Vestan Blöndu sé fjárskiladagurinn 12. október.

27. gr.

Stjórnir fjallskilafélaganna ákveða hver á sínu svæði hver lönd smala skuli til hverrar réttar. Rísi ágreiningur út af þessu, sker sýslunefnd úr.

28. gr.

Fénaðareigendur eru skyldir til, hver að sínum hluta, að kosta byggingu rétta (almennings og dilka) og viðhald þeirra eftir því, sem hlutaðeigandi hreppsnefndir eða hreppsnefnd ákveða með samþykki lögmeats sveitarfundar.

Nú koma aðilar sér ekki saman um hvernig kostnaði við réttarbyggingu skal jafna niður, sker þá sýslunefnd úr.

Við hverja skilarétt skal byggður ómerkingadilkur og sérstakur dilkur fyrir sjúkt fé. Enn fremur skulu byggðir nægilega margir dilkar fyrir fé úr öðrum hreppum og mega fjallskilastjórnir taka gjald fyrir afnot dilkanna. Við hverja skilarétt er hlutaðeigandi fjallskilastjórn heimilt að byggja sérstaka hrossarétt. Heimilt er að jafna niður hæfilegu gjaldi á hverja fjallskilaskylda einingu, auk venjulegra fjallskila, er leggist í sjóð til byggingar og viðhalds rétta og afréttagirðinga, að því leyti er sveitarsjóður greiðir ekki þann kostnað.

29. gr.

Hreppsnefndir eru skyldar til að fela sérstökum manni eftirlit með viðhaldi rétta, dilka og náttþaga. Skal hann sjá um að rétt, dilkar og náttþagar séu í góðu lagi, þegar þarf að nota þá. Skal hann í samráði við fjallskilastjórnina sjá um viðhald réttanna. Á hverju vori skal eftirlitsmaður athuga rétt og dilka. Virðist honum dilkar ekki í viðunandi ástandi, skal hann tafarlaust tilkynna það hlutaðeiganda, eða ekki síðar en 1. júní ár hvert og skýra um leið frá, hvað hann telji nauðsynlegt að gera, enda séu allar slíkar endurbætur framkvæmdar í samráði við hann. Nú vanrækir einhver eða einhverjir slíka viðgerð eða gerir hana svo illa, að umsjónarmaður telur hana ekki viðunandi, þá má hann láta framkvæma verkið á kostnað dilkeigenda eða dilkfélags og eru gjöld fyrir slík verk lögtakskræf.

30. gr.

Hreppsnefndir skulu skipa duglegan réttarstjóra við hverja rétt og má réttarstjórnin teljast með gangnaskilum. Réttarstjóri skal vera kominn til réttar í tæka tíð hvern réttardag. Skipar hann fyrir hvernig fjárrætti skuli hagað og heldur mönnum til starfs. Hann bannar stranglega alla óreglu, er veldur töf við réttarstörfin. Sýni nokkur í réttinni óhlýðni gegn skipunum hans, varðar það sektum. Vanræki einhver réttarstörfin skal réttarstjóri ráða mann til starfans á hans kostnað.

31. gr.

Réttarstjóri skal skipa áreiðanlega menn til að rannsaka fé utansveitarmanna áður en það er rekið frá réttinni.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjórn skal skipa einn eða fleiri menn frá hverju dilksfélagi til að vera réttarstjóra til aðstoðar við töfludrátt og yfirleitt við réttarstörfin.

32. gr.

Réttarstjóri skal láta taka allar sjúkar kindur úr safninu eða réttinni strax og þeirra verður vart og einangra þær. Hann skal og annast um að ómörkuð lömb séu hirt í réttinni og dregin í dilk sér, svo eigendum gefist kostur á að láta lambamæður helga sér þau.

Helgi hryssur eða ær sér ekki ómerkinga, eru þeir eign viðkomandi fjallskilastjórn, nema að ótvírátt vottorð óvilhallra manna liggja fyrir um eiganda. Enginn má helga sér marklausa kind af fjárbragði.

Að afloknum réttarstörfum afhendir réttarstjóri hreppstjóra alla ómerkinga til ráðstöfunar, sem ekki hafa fundið mæður. Frá aukaréttum gangi ómerkingar til aðalréttar með öðrum úrtíningi. Réttarstjóri kveður menn til að skoða úrtíning vandlega eftir markaskrá í fyrstu sem síðari réttum og mega þeir ekki yfirgefa þann starfa fyrr en lokið er, nema með leyfi réttarstjóra. Allir fjáreigendur skulu gæta þess, að fé þeirra verði ekki eftir í úrtíningi. Á meðan varnir gegn sauðfjársjúkdómum haldast, skulu ákvæði sauðfjársjúkdómanefndar gilda um meðferð ómerkinga og óskilafjár.

33. gr.

Frá hverri aukarétt skulu kvaddir menn til að reka úrtíning tafarlaust til skilaréttar, svo að hann sé þangað kominn áður en sundurdætti er lokið.

34. gr.

Í réttum má enginn marka fénað, ár þess hann jafnframt skýri réttarstjóra frá, hverja heimild hann hafi til mörkunarinnar. Réttarstjóri skal samstundis rita hjá sér mark skepnunnar, ef hún er áður mörkuð, og nafn eiganda þess marks, ef þekkist, og afhenda skýrsluna hreppstjóra.

VII. KAFLI

Um hirðing fjár og hrossa í utanhreppsréttum.

35. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjórn skal skipa hæfa menn til að fara í réttir, á fjárskil og vera við úrtíningssölu annarra sveita, þar sem helzt eru fénaðarsamgöngur, til að hirða þar fé og hross fyrir sveitunga sína. Hafi sá, sem gert er að skyldu að leggja til téðra starfa, engan hæfan mann til að inna þau af höndum, hefur hreppsnefnd eða fjallskilastjórn vald til að kveðja til þess hvern þann, er hæfastur er í hreppnum annað hvort í mannaskiptum eða gegn fullu endurgjaldi frá þeim, er skilin átti að vinna. Reynist sá, sem sendur er til að hirða fénað utanhreppsónýtur eða ófullnægjandi til þessa starfa, gilda um hann ákvæði 19. gr. um ófullkominn gagnamann.

36. gr.

Sá maður, sem sendur er til að hirða fénað í réttum, á fjárskilum og á öðrum samrekstrardögum annarra sveita, má ekki fara þaðan fyrr en búið er að skoða úrtíning vandlega eftir markaskrá. Sannist það, að hann láti verða eftir fé eða hross sveitunga sinna, sem eru með glögggu, skrásettu marki, varðar það sektum og skaðabótum, nema málsbætur séu.

Hreppsnefnd ákveður hvert reka skuli fénað þenna og hvernig haga skuli skilum á honum.

VIII. KAFLI

Um smölun og hirðing og réttun hrossa.

37. gr.

Í síðari göngum á haustum skal, ásamt fé, smala stóðhrossum af afréttum og heimalöndum og rétta þau í síðari rétt.

Til Stafnsréttar skal þó smala hrossum í fyrri göngum og skulu þau hross, sem ekki eru hirt, seld að aflokinni stóðréttuninni og þá farið með þau sem óskilafénað í seinni rétt, sbr. 39. gr. Auk þess skal fara fram almenn smölun á hrossum 20. október og fyrsta þriðjudag í mánuðinum desember og febrúar, en sé sá dagur helgur eða veður banni, skal smala næsta færan dag. Skal þá í hverjum hreppi fara fram sundurdráttur á öllum hrossum sem koma fyrir, á þeim stöðum, sem hreppsnefnd ákveður. Þau hross, sem ekki þekkjast og enginn hirðir, skal fara með sem óskilafénað í seinni rétt, sbr. 39. gr.

Takist sala ekki og telji 2 menn, tilkvaddir af hreppstjóra, hross ekki fóðurtækt, má selja það án innlausnarfrests.

Ella ber hreppsnefnd að annast geymslu og fóðrun slíkra hrossa næstu 8 vikur gegn fullu endurgjaldi frá eiganda. Eftir þann tíma má selja þau án innlausnarfrests. Hreppsnefndir skulu sjá um, að almennar göngur fari fram í öllum heimalöndum hreppanna, hina ákveðnu hrossasmölnardaga.

38. gr.

Stóðhross skulu dregin í sundur í aukaréttum og skilaréttum, skal úrtíningur sá, er verður í aukaréttum rekinn tafarlaust til skilaréttar. Meðan á réttum stendur, skal réttarstjóri gæta þess, að hryssum gefist kostur á að helga sér folöld og skal hann kappkosta, að haga allri meðferð á hrossum þannig, að ekki hljóti slys af.

IX. KAFLI

Um meðferð óskilafénaðar.

39. gr.

Eftir að töfludrætti er lokið, skal úrtíningshross afhenda til sölu þegar í stað hreppstjóra í þeim hreppi, þar sem skilarétt stendur. Skal hreppstjóri skrásetja mark, lit, aldur og auðkenni hverrar skepnu, sem seld er, eftir lýsingu tveggja markglöggra manna, er hreppsnefnd hefur þar til kosið, svo rétt og ákveðið sem framast má verða. Ef marklýsingamenn greinir á, sker hreppstjóri úr ágreiningnum. Marklýsingamenn fá hæfilega þóknun fyrir starf silt eftir mati hreppsnefndar. Enginn, sem ekki er öðrum háður, getur skorazt undan þeim starfa nema hann hafi forföll. Við sölu hrossa sé 10 vikna innlausnarfrestur eftir sölundag, nema ómarkaðra folaldrá, þá sé fresturinn aðeins 4 sólarhringar. Hrútar, sem að álitu hreppstjóra, marklýsenda og sauðfjárræktarráðunauta eru, hæfir til kynbóta, svo og forustufé, skal tekið í örugga vörzlu í 3 vikur. Fé þetta skal auglýsa innan fjárskiptasvæðisins og ef enginn eigandi finnst þar, skal ráðstafa því til slátrunar eins og öðru óskilafé.

Skepnur þær, sem seldar eru með innlausnarfresti, eru í vöktun kaupanda, en ekki á ábyrgð hans fyrir en að innlausnarfrestinum liðnum. Borgun fyrir geymslu og haga þess fénaðar, ber eiganda að greiða, ef innleystur er. Sýslunefnd ákveður vöktunargjald um sólarhringinn. Hreppsnefndir annast innheimtu á verði alls óskilafénaðar, sem fargað er, og gera skilagreiðu fyrir því, sem fylgi sveitarreikningnum.

40. gr.

Þær óskilakindur, sem koma fyrir eftir fjárskiladag, skal hreppsnefnd sjá um, að eigendum gefist kostur á að hirða, séu þeir í næstu hreppum, annars skal ráðstafa þeim sem öðru óskilafé. Finnist óskilafé í fé manna eftir að fé er almennt tekið til hýsingar, skal eiganda kindarinnar gert aðvart um að vitja hennar, sé hann í næstu hreppum innan sama fjárskiptasvæðis.

41. gr.

Komi óskilahross fyrir eftir smölun í febrúar, skal landráðandi gera hreppsnefnd tafarlaust aðvart, er hrossin finnast. Lætur hún síðan skoða mörk þeirra og skrifa upp lýsingu á þeim. Ef þörf gerist, sendir hún lýsingarnar til allra hreppsnefnda hér í sýslu og næstliggjandi hreppa utan sýslu og auglýsir um leið, að uppboð á hrossunum fari fram eftir hálfan mánuð. Skal landráðandi skylt að annast hrossin til sölundags án endurgjalds nema hann þurfi að taka þau á gjöf, þá gegn hæfilegri borgun fyrir fóður. Þetta gildir þó ekki, ef landráðandi getur sannað, að hrossin hafi ekki verið í landi hans við febrúarsmölun. Tekur hreppsfélagið þá við skyldum landráðanda, nema sannað verði að þau hafi verið í annars manns landi, sem þá ber kostnaðinn.

Takist sala ekki, fer um hrossin eins og segir í 37. gr., næst síðustu málsgrein. Þegar óskilafénaður er seldur með innlausnarfresti, skal hreppsnefnd eigi síðar en með næstu póstferð á eftir, senda nákvæma lýsingu til allra hreppsnefnda innan sýslu og næstliggjandi hreppa utan sýslu. Skulu hreppsnefndir strax nákvæmlega yfirfara lýsingar þessar og láta hreppsþúa sína vita ef líkur eru til, að þeir eigi nokkuð af hinum seldur skepnum. Hross skal þó einnig auglýsa í útvarpi og tilgreina kyn, mark, aldur, lit og önnur auðkenni, ásamt innlausnarfresti.

42. gr.

Fyrir lok hvers árs skal hreppsnefnd senda manni, sem er kosinn af sýslunefnd, greinilega lýsingu á öllum óskilafénaði, er fargað hefur verið í hreppnum

og eigendur hafa ekki helgað sér. Hinn kosni maður sendir endurrit af lýsingum þessum til birtingar í Lögbirtingablaðinu. Í ómakslaun og prentunarkostnað greiðist hæfilegt gjald.

43. gr.

Af andvirði óskilafénaðar greiðist:

1. gæzlukostnaður,
2. sölukostnaður (sölulaun og vottalaun),
3. auglýsingakostnaður,
4. fundarlaun eða björgunarlaun.

Að öðru leyti greiðist andvirði fénaðarins til eigenda, ef þeir innan septemberloka næst á eftir sanna eignarrétt sinn. Aunars fellur verðið í sveitarsjóð eða sveitar-sjóði innan upprekstrarfélagsins, að tiltölu við sameiginlegan fjallskilakostnað.

X. KAFLI

Um eftirleitir einstakra manna.

44. gr.

Þegar hinum fyrirskipuðu fjárleitum er lokið, skal einstökum mönnum heimill með samþykki hreppsnefndar í þeim hreppi, er næst liggur afrétti, að gera eftirleitir á afréttarlöndum upprekstrarfélagsins. Borgun fyrir þessar leitir fer eftir samningi og greiðist af fjallaskilasjóðum upprekstrarfélagsins að tiltölu eftir sameiginlegum fjallskilakostnaði.

Finnist hross eða sauðfé óheimt á afréttum eftir að eftirleitir hafa farið fram, skulu fjallaskilasjóðir upprekstrarfélagsins greiða sanngjörn björgunarlaun fyrir skepnur þessar eftir mati fjallskilastjórnar. — Björgunarlaun þess fjár, sem næst úr ógöngum á hvaða tíma árs sem er, ákveðst og greiðist af sömu aðilum.

XI. KAFLI

Um fjármörk og hrossamörk.

45. gr.

Fé skal draga eftir mörkum. Það er skylda hvers fjáreiganda að hafa glögg mark á öllu fé sínu og sýslu- og hrepps-brennimörk á öllu hyrndu fé. Sýslunefndin skal svo oft sem þurfa þykir, og að minnsta kosti 5. hvert ár, láta prenta markaskrá fyrir alla sýsluna. Skal sérhver markeigandi koma marki sínu í hana og borga fyrir það eftir því, sem sýslunefnd ákveður, en hvert heimili skal fá ókeypis eitt eintak af markaskránni. Mark helgar markeiganda kind, sem markið ber, nema full sönnun komi fyrir að annar eigi.

Kind, sem ekki ber rétt mark manns, er heimildarlaust að draga sér, þótt lítið vanti á fullt mark.

Ef kind hefur eyrnamark eins manns en hornamark eða brennimark annars, þá skal sá talinn eigandi, sem á hornamarkið eða brennimarkið, og skal hann þá, ef eigandi eyrnamarksins krefst, gera grein fyrir, hvernig hann hafi eignast kindina. Kind, sem hefur eyrnamark eins manns, hornamark annars og brennimark hins þriðja, skal talinn eign þess sem brennimarkið á, þó geta eigendur hinna markanna krafizt þess, að hann geri grein fyrir, hvernig hann hefur eignast kindina. Nú er kind ómörkuð eða með óglöggu marki og vill einhver eignast hana af líkum, þá skal hann skýra hlutaðeigandi hreppstjóra frá. Hreppstjóri kveður þá til fjóra skynsama og óvilhalla menn, er skulu, ásamt honum, skoða kindina og meta líkur þær og ástæður, er hann hefur til síns máls.

Ef þeir þá allir í einu hljóði kveða upp þann úrskurð, að það séu miklu meiri líkur að hlutaðeigandi eigi kindina, heldur en hann eigi hana ekki, þá má hann hirða hana sem sína eign, ella telst hún sem óskilakind.

Þessi ákvæði ná ekki til ómerkinga, sem ær helgar sér.

Rétt er að forustufé, sem á afrétt gengur, hafi bjöllu eða böllukeng í horni.

Hross skulu eins og fé hafa glögg markkeinkenni, er skráð sé í markaskrá sýslunnar. Komi hross fyrir með óglöggu marki eða skemmdum eyrum, sem einhver vill helga sér, þá gilda um það sömu reglur og fyrir er mælt í grein þessari um sauðfé með óglöggu marki.

46. gr.

Yfirmarklýsingardómur skal skipaður þremur mönnum. Markaverði sýslunnar og tveim mönnum skipuðum af sýslumanni eftir tilnefningu sýslunefndar og tveimur til vara. Dómurinn skal skipaður til fjögurra ára í senn. Dómurinn kys sér formann. Þóknun til viðkomandi markadómsmanna greiðist úr viðkomandi fjallskilaskjóði; annar kostnaður skiptist eftir úrskurði dómnefndar.

47. gr.

Enginn má taka upp mark, er líkist svo mörkum, sem eru í markaskrá sýslunnar eða nærliggjandi sýslna, að ætla megi, að valda misdrætti. Særingarmörk mikil má ekki upp taka né heldur þau mörk, sem vandkvæði er á að marka svo glögg sé.

Fleiri en tvær undirbenjar má ekki hafa sama megin á eyra.

Verði ágreiningur með markaverði og markeiganda eða þeim, er vill taka upp nýtt mark, má vísa þeim ágreiningi til Yfirmarklýsingardóms, enda víki þá markavörður fyrir varamanni.

Oddviti sýslunefndar skal, með samþykkt sýslunefndar, ráða mann til að annast undirbúning að prentun markaskrár fyrir sýsluna, og kallast hann markavörður.

Skal hann gæta þess, að ekki séu tekin upp ný mörk, sem notuð eru í héruðum, sem búast má við samgöngum við.

Nú vill maður taka upp nýtt mark milli þess, sem ný markaskrá er prentuð, og skal hann þá snúa sér til markavarðar og fá samþykki hans til að taka upp markið.

Markavörður tilkynni síðan hreppstjórum í nærliggjandi hreppum markið og auglýsi það í Lögbirtingablaði.

Enginn má nota mark, nema það sé prentað í markaskrá sýslunnar eða tilkynnt af markaverði. Markavörður skal fá þóknun fyrir starf sitt eftir samningi af tekjum þeim, er til falla við prentun markaskrár.

Þeir sem taka upp ný mörk milli þess, sem markaskrá er prentuð, skulu greiða kostnað við tilkynningu þess.

Sama gildir um mörk þeirra, sem flytjast inn í sýsluna, milli þess er markaskrá er prentuð, og ný mörk.

48. gr.

Brennimörk hreppanna eru:

1. Vindhælishreppur	H 1	6. Svinavatnshreppur	H 4
2. Höfðahreppur	H 1 a	7. Torfalækjarhreppur	H 5
3. Skagahreppur	H 1 b	8. Blönduóshreppur	Blós
4. Engihlíðarhreppur	H 2	9. Sveinsstaðahreppur	H 6
5. Bólstaðarhlíðarhreppur	H 3	10. Áshreppur	H 7

XII. KAFLI

Um eftirlit, rekstur og bílflutning búfjár.

49. gr.

Þegar sauðfé er keypt á mörkuðum, skal hreppstjóri í þeim hreppi, þar sem markaðir eru haldnir sjá um, að gættinn og markglöggur maður fylgi markaðshöldurum eftir og skoði mark á öllu fé og hrossum, sem selt er. Hreppstjóri skoði eða láti skoða mark á öllum hrossum, sem seld eru úr hreppnum til útflutnings eða slátrunar. Kaupandi og seljandi eru skyldir að veita aðstoð við það. Kaupandi eru einnig skyldir að tilkynna hreppstjórum, áður en kaupin fara fram. Komi upp vafi um eyrnamark eða eignarrétt, skal farið með það eins og fyrir er mælt með sauðfé í 45. gr. Þeir sem hross kaupa til sölu í önnur héruð, skulu skrá nöfn seljanda, mörk, lit og aldur hrossanna og afhenda hreppstjóra þess hrepps, þar sem hrossið er keypt frá, þá skrá. Sá, sem markað heldur, greiði kaup markskoðunarmanna.

50. gr.

Í hverju slátruhúsi skal láta samvизkusaman mann skoða mark á öllu sauðfé og hrossum, sem slátrað er. Skal hann gæta þess að réttir hlutaðeigendur séu við slátrun fjársins og skrifa hjá sér mark og einkenni, ef vafi þykir um eiganda. Komi fram við slátrun kind með vafasömu marki, skal kveðja til, auk markskoðunarmanns, tvo menn valda af eigendum slátruhúsa á staðnum og skulu þeir úrskurða um mark á kindinni, ef unnt er, áður en henni er lógað. Þeim úrskurði má áfrýja til yfirmarklýsingardóms, enda verði það gert strax, eða þegar eftir að hlutaðeigendur hafa fengið að vita um úrskurð marklýsingardómsins. Ef úrskurði er áfrýjað, eða ef ekki fæst úr því skorið strax, þá skal varðveita haus kindarinnar og leggja afurðir af henni inn á sér reikning. Sömu ákvæði gilda um hross.

51. gr.

Allt fé og öll hross í sölufjárrekstrum skulu vera með skýru rekstrarmerki, er sé svo glögg, að það sjáist tilskýndar í björtu og svo traust, að það máist ekki af, þótt votviðri gangi.

52. gr.

Svo skal rekstrum haga, að sem minnstur bagi verði að þeim, er lönd eiga, sem um er rekið eða í er áð.

Varast skal, að rekstrar lendi saman við annað fé.

Eigi má halda áfram með rekstra úr því farið er að skyggja, nema brýn nauðsyn beri til. Eigi má leggja upp með rekstur, fyrr en markljóst er orðið.

53. gr.

Nú ber við að öðru fé lendir saman við rekstur, skal þá strax á næsta bæ við það, er rekstrarmenn eða aðrir hafa orðið þess varir, draga það fé úr rekstrinum og gæta þess vandlega, að engin kind verði eftir, er eigi á í honum að vera. Skal þá sem endranær, þegar viðstaða verður og rekstrarféð dreifir sér til muna, telja rekstrarféð.

Enginn, sem á bænnum er viðstaddur og til þess er fær, má skorast undan að kanna rekstur með rekstrarmönnum og þer yfirmanni rekstursins að greiða þóknun eftir úrskurði oddvita sýslunefndar, ef á greinir, en aðgang á hann að eigendum fjársins með borgun, ef honum hefur ekki verið sjálfum um að kenna. Sjá skulu rekstrarmenn um að það fé, sem komið hefur saman við, komist til áttþaga sinna eigendum að kostnaðarlausu.

54. gr.

Óheimilt er að reka hóp búfjár á vegum í þéttbýli nema sérstakt leyfi lögreglustjóra komi til. Utan þéttbýlis má reka búfjánhópa eftir vegum, en fylgja skulu rekstrinum nægilega margir gæzlumenn, og ef vænta má umferðar ökutækis um veginn, skal einn gæzlumaður ætíð fara fyrir. Fénu skal vikið fljótt og greiðlega út af veginum, ef þess er þörf vegna annarrar umferðar.

55. gr.

Nú er vegi lokað um tíma fyrir bílaumferð vegna fjárrekstra, skulu þá allir þeir, sem þá leið ætla að fara, reka féð á þeim tíma, sem veginum er lokað.

56. gr.

Verði rekstrarmenn sannir að því að hafa tekið fé annarra í reksturinn eða á bíl heimildarlaust, skal rekstrarstjóri bæta eigendum það að fullu eftir samkomulagi eða eftir mati óvilhallra manna, sem sýslumaður kveður til ef með þarf. Sannist það, að slíkt hafi verið af skeytingarleysi, varðar það einnig sektum.

57. gr.

Þegar skepnur eru fluttar á tengivögnum, skulu þeir þannig útbúnir að gólf sé lárétt, þegar tengt hefur verið í dráttartækið á jafnsléttu. Taki vagn meira en 10 kindur skal setja þvergrind í hann þannig að ekki verði fleiri en 10 kindur í hólfi. Tengsl milli dráttartækis og vagns skulu vera traust. Grindur skulu vera það háar að fé komist ekki yfir. Á gólf vagns skal setja sand eða gera það stamt með öðrum hætti. Hámarkshraði ökutækis með dráttarvagn, sem skepnur eru í, skal vera 35 km/h.

58. gr.

Hvort sem rekstrarmenn eru fleiri eða færri, skal ávallt einn vera yfirmaður. Annast hann um að þessum rekstrarreglum sé hlýtt og ber ábyrgð á því gagnvart þeim, er kynnu að kæra, en hann á aftur aðgang að rekstrarmönnum sínum, ef þeim er um að kenna.

59. gr.

Eigi má svelta fénað við réttir eða í rekstrum frekar en minnst verður hjá komizt. Eigi má heldur misþyrma honum á nokkurn hátt í fjallgöngum, rekstrum til heiðar, bæjarrekstrum eða heimalandasmölun. Sérstaklega er bannað að hundbeita fénað í rekstri eða smölun að óþörfu.

XIII. KAFLI**Um hirðingu og vörzlu búfjár.****60. gr.**

Á hverri jörð skulu vera til hús yfir búpening, einnig þann fénað, sem er í umsjón ábúanda, þótt aðrir eigi, enda ber ábúandi ábyrgð á öllum fénaði, sem hann tekur í land jarðarinnar.

61. gr.

Fóðurbirgðir skulu vera nægar fyrir áhöfn jarðar hvarrar, þar með taldar þær skepnur, sem ábúandi á ekki, en hefur í sinni umsjón á jörðinni. Komist fóðurskoðunarmenn að því að fóður vanti, skulu þeir tilkynna hreppsnefnd, sem þá gerir þær ráðstafanir, sem koma að gagni.

62. gr.

Komist menn í heyprot, eða skepnur eru vanfóðraðar, skal hreppsnefnd láta bæta úr því á kostnað eiganda. Séu skepnur það langt leiddar, að þeim verði ekki

bjargað, að áliti valinkunnra manna og dýralæknis, skal þeim lógað. Sé um að kenna hirðuleysi eiganda, skal hann sektaður.

63. gr.

Hrútar mega ekki ganga lausir í haga eftir 3. nóvember. Stóðhestar skulu hafðir í öruggri vörzlu frá 15. marz—1. júní.

64. gr.

Ef hross valda ágangi frá því, að þau koma af fjalli og þar til þau eru rekin á afrétt, skal eigandi sækja þau og koma þeim fyrir í heldum girðingum. Hafi ábúandi tekið hross í hagagöngu eða á hans vegum eru óhagvön hross og þau valda ágangi, skulu þau tekin á hús, ef ekki er hægt með öðru móti að koma í veg fyrir ágang. Sama gildir, ef ágangshross leggjast á hey eða garða eða valda ágangi við hýbýli manna.

65. gr.

Ef eigandi sauðfjár eða hrossa, sem ágangi valda, reynir ekki að stemma stigu við áganginum eftir að honum hefur verið tilkynnt um hann, má ágangspoli taka skepnurnar í sína vörzlu og verður þá eigandi að greiða kostnað við smölun og gæzlu þeirra. Ágangspoli hefur haldsrétt í viðkomandi skepnum til tryggingar kostnaði öllum og skaðabótum, enda sé hvorttveggja í hóf stillt. Eiga úttektarmenn að úrskurða, ef ágreiningur verður, en viðkomandi hreppstjórar, ef deilan nær til fleiri hreppa. Úrskurðinum má áfrýja til sýslunefndar. Hreppsnefnd er skylt að veita ágangspola allan stuðning og hefur sama rétt og hann, ef hún sér um að taka ágangspening í sína vörzlu.

66. gr.

Kinda, sem fara úttektarhæfar girðingar, skulu eigendur gæta. Geri þeir það ekki þrátt fyrir áskoranir má taka þær og selja fyrir áföllnum kostnaði og skaðabótum. Hrossa, sem brjóta girðingar og hlið, skal gætt af eigendum. Geri þeir það ekki, þrátt fyrir ítrekaðar áskoranir, má taka þau og setja inn og selja fyrir áföllnum kostnaði og skaðabótum. Um þessi tilvik gilda að öðru leyti ákvæði 65. greinar.

XIV. KAFLI**Almenn ákvæði.****67. gr.**

Brot gegn reglugerð þessari varða sektum frá kr. 5000.00 til 50 000.00 nema þingri refsing liggir við eftir lögum.

68. gr.

Með mál er rísa út af brotum á reglugerð þessari, skal fara að hætti opinberra mála. Þó má, ef hlutaðeigendur koma sér saman um það, skjóta einstökum ágreiningsatriðum til úrskurðar sýslunefndar.

69. gr.

Með reglugerð þessari er úr gildi numin reglugerð fyrir Austur-Húnavatns-sýslu um fjallskil o. fl., nr. 19 23. janúar 1961.

Reglugerð þessi staðfestist hér með samkvæmt lögum nr. 42 12. maí 1969, um afréttamálefni, fjallskil o. fl.

Landbúnaðarráðuneytið, 3. maí 1971.

Ingólfur Jónsson.

Forv. K. Þorsteinsson.